DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

10. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 3

Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

10. Sınıf Tarih · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 3)

1. Aşağıdaki kaynakları okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak A*** *Türkiye Selçuklu Dönemi'ne ait bir kervansaray vakfiyesinden uyarlanmış hükümler (kurgusal): Konya-Sivas kervan yolu üzerindeki bu kervansaray, vakıf geliriyle yaptırılmış ve vakıf geliriyle işletilir. Gelen her yolcu üç gün boyunca burada ücretsiz konaklar; yolcuların hayvanlarına yem ve su verilir; hastalanan yolcu için hekim getirilir; yolcuların yükleri kervansarayın kapalı bölümünde korunur. Kervansarayın bütün giderleri, vakfa bağlanan köylerin tarım gelirlerinden karşılanır. Zamanla kervansarayın yakınında bir çarşı, bir namazgâh ve birkaç zanaat atölyesi kurulmuştur.*
>
> ***Kaynak B*** *Günümüzden bir örnek (kurgusal): Karayolları üzerindeki dinlenme tesislerinde yolcular; yemek, yakıt, konaklama ve araç bakımı gibi hizmetlerden ücret ödeyerek yararlanır. Bu tesisleri özel işletmeler kâr elde etmek amacıyla kurar ve işletir; giderler müşterilerin ödemeleriyle karşılanır. Bazı tesislerin çevresinde zamanla küçük yerleşimler oluşabilmektedir.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1.1. Kaynak A'da kervansarayın yolculara sunduğu hizmetlerden **ikisini** yazınız ve bu hizmetlerin tüccarların ticari faaliyetlerine katkısını açıklayınız.

1.2. Kaynak A'daki kervansaray ile Kaynak B'deki dinlenme tesisi arasındaki **bir** benzerliği; **finansman** ve **amaç** bakımından da **birer** farklılığı yazınız.

1.3. Kaynak A'da kervansarayın çevresinde çarşı, namazgâh ve zanaat atölyelerinin oluşmasını, Türklerin yerleşme ve şehirleşme anlayışıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

2. Aşağıdaki kaynakları okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Kaynak A*** *Bir lise öğrencisinin iki mutasavvıf hakkındaki araştırma notu (kurgusal): "Hoca Ahmed Yesevi, hikmetlerini kendi ana dili Türkçeyle söyledi; oysa onun döneminde ilim ve edebiyatta daha çok Arapça ve Farsça kullanılıyordu. Hikmetlerinde Allah ve peygamber sevgisini, yoksul ve yetimi korumayı, güzel ahlakı anlattı. Ondan sonra yolunu sürdüren dervişler, bu düşünceyi Türkistan'dan Anadolu ve Balkanlara kadar uzanan geniş bir alanda halka taşıdı. Yunus Emre de şiirlerinde sabrı, cömertliği, hoşgörüyü, doğruluğu ve alçak gönüllülüğü işledi; dönemin edebiyat dili yerine halkın anlayacağı sade bir Türkçe kullandı."*
>
> ***Kaynak B*** *Aynı öğrencinin iki mutasavvıf hakkındaki notu (kurgusal): "Mevlana Celaleddin Rumi, eserlerinde insanları iyiliğe ve güzelliğe çağırdı; sevgi ve birlik çağrısı, farklı din ve kültürlerden insanların aynı düşünce etrafında buluşmasını sağladı. Hacı Bektaş Veli ise Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi, ekonomik ve sosyal bakımdan zayıfladığı bir dönemde Horasan'dan Anadolu'ya geldi ve halkı bilinçlendirmeye çalıştı. Onun yetiştirdiği dervişler, kendisinden sonra da Anadolu'da ve Balkanlarda tasavvuf anlayışını yaymayı sürdürdü."*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

2.1. Kaynak A'ya göre Hoca Ahmed Yesevi ve Yunus Emre'nin Türkçeyi tercih etmesinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkısını **iki madde hâlinde** yazınız.

2.2. Kaynak A ve Kaynak B'deki dört mutasavvıfın öğretilerinin Anadolu'nun İslamlaşma sürecine etkisini **toplumsal birlik** ve **kültürel yayılma** açısından ayrı ayrı **değerlendiriniz**.

3. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu araştıran bir öğrenci, farklı türden üç kaynağı not kartlarına özetlemiştir (kurgusal çalışma notu).

> ***Kart 1 · Bir seyyahın anlatımı*** *Arap seyyahı İbn Battuta 1334'te Bursa'ya gelmiştir. Orhan Bey'i, Türkmen hükümdarları arasında servet, toprak ve asker bakımından en güçlüsü olarak anlatır. Ona göre Orhan Bey'in elinde yüz kadar kale vardır ve hükümdar vaktinin çoğunu bu kaleleri dolaşıp onarmakla geçirir. Seyyah, Orhan Bey ile görüştüğünü ve hükümdarın kendisine büyük miktarda para gönderdiğini de yazar.*
>
> ***Kart 2 · Bir eserin ön sözü*** *Amerikalı gazeteci Herbert Adams Gibbons, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu üzerine kitabını 1916'da yayımlamıştır. Ön sözde, Osmanlı Devleti'nin dağılmakta olduğu sıkıntılı yıllarda dört yıl İstanbul'da bulunduğunu ve bu deneyimin onu konuyu araştırmaya yönelttiğini anlatır. Notlarının birçoğunda kusur bulunduğunu, kitabın büyük kısmının da tartışmaya açık bir üslupla yazıldığını kendisi kabul eder.*
>
> ***Kart 3 · Bir anma töreni*** *Her yıl eylülde Söğüt'te Ertuğrul Gazi'yi anma ve Yörük şenlikleri düzenlenir. Şenlikte Ertuğrul Gazi'nin türbesi ziyaret edilir, kuruluş dönemine ait bir menkıbe sahnede canlandırılır, atlı okçuluk ve cirit gösterileri yapılır.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3.1. Kartlardaki kaynaklardan hangisinin Osmanlı Beyliği'nin ilk dönemi hakkında bilgi edinmek için en değerli olduğunu belirleyiniz. Seçiminizi, ilk Osmanlı kroniklerinin yazıldığı zamanla karşılaştırarak açıklayınız.

3.2. Kart 1 ve Kart 2'deki yazarların anlattıklarını etkilemiş olabilecek **birer** durumu belirleyiniz. Bu durumların, söz konusu kaynakları kullanacak bir tarihçiye ne tür bir dikkat yüklediğini açıklayınız.

3.3. Kart 3'teki şenlikte canlandırılan menkıbenin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu açıklamada **kanıt** olarak kullanılıp kullanılamayacağını gerekçesiyle değerlendiriniz.

4. Defne ve Kaan, M. Fuat Köprülü'nün kuruluş tartışmasındaki yerini konuşmaktadır (kurgusal diyalog).

> ***Defne:*** *"Köprülü, Gibbons'a cevap verirken onun kitabındaki bütün görüşleri reddetmiştir. Bu iki tarihçinin hiçbir ortak noktası yoktur."*
>
> ***Kaan:*** *"Ben öyle okumadım. Köprülü, 1934'te Paris'te verdiği konferanslarda Gibbons'ın tezlerini tek tek ele aldı. Ama Gibbons'ın bir tespitini yerinde buldu: Balkanlarda toprak kazanılmadan Anadolu'da genişlemenin mümkün olmadığı ve Balkan fetihlerinin ganimet için değil, kalıcı yerleşme amacıyla planlandığı tespitini. Köprülü'nün asıl sert eleştirisi eski Osmanlı tarihçilerineydi: Bu tarihçiler, bir hükümdar ailesinden gelmeyen Osmanlı padişahları için uydurma soy kütükleri hazırlamış, devletin*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

> *doğuşunu da mucizelerle ve doğaüstü sebeplerle anlatmışlardı. Köprülü, mucizeye inanmayan modern tarihçiliğin aynı geleneği başka bir kılıkla sürdürmesine de karşı çıktı. Ona göre bu geleneksel açıklamaların ardında, Osmanlıların öteki beyliklerle yaşadığı rekabet vardı."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

4.1. Defne'nin yargısını Kaan'ın aktardığı bilgilerden **bir** kanıtla değerlendiriniz. Ardından bu örneğin, tarihçilerin birbirinin tezini ele alış biçimi hakkında ne gösterdiğini açıklayınız.

4.2. Kaan'a göre Köprülü'nün eski Osmanlı tarihçilerine yönelttiği **iki** eleştiriyi yazınız. Köprülü'nün benzer bir uyarıyı modern tarihçilere de yapmasının nedenini açıklayınız.

4.3. Köprülü'nün geleneksel açıklamaları beylikler arasındaki rekabete bağlamasını, bir beyliğin kendisi için soylu bir soy ve olağanüstü bir başlangıç anlatısı oluşturmasının ona sağlayabileceği yararla ilişkilendirerek açıklayınız.

5. Bir öğrenci, Osmanlıların kuruluş döneminde büyük şehirleri ele geçirmek için izledikleri yolu incelemek amacıyla aşağıdaki iki notu hazırlamıştır (kurgusal çalışma notu).

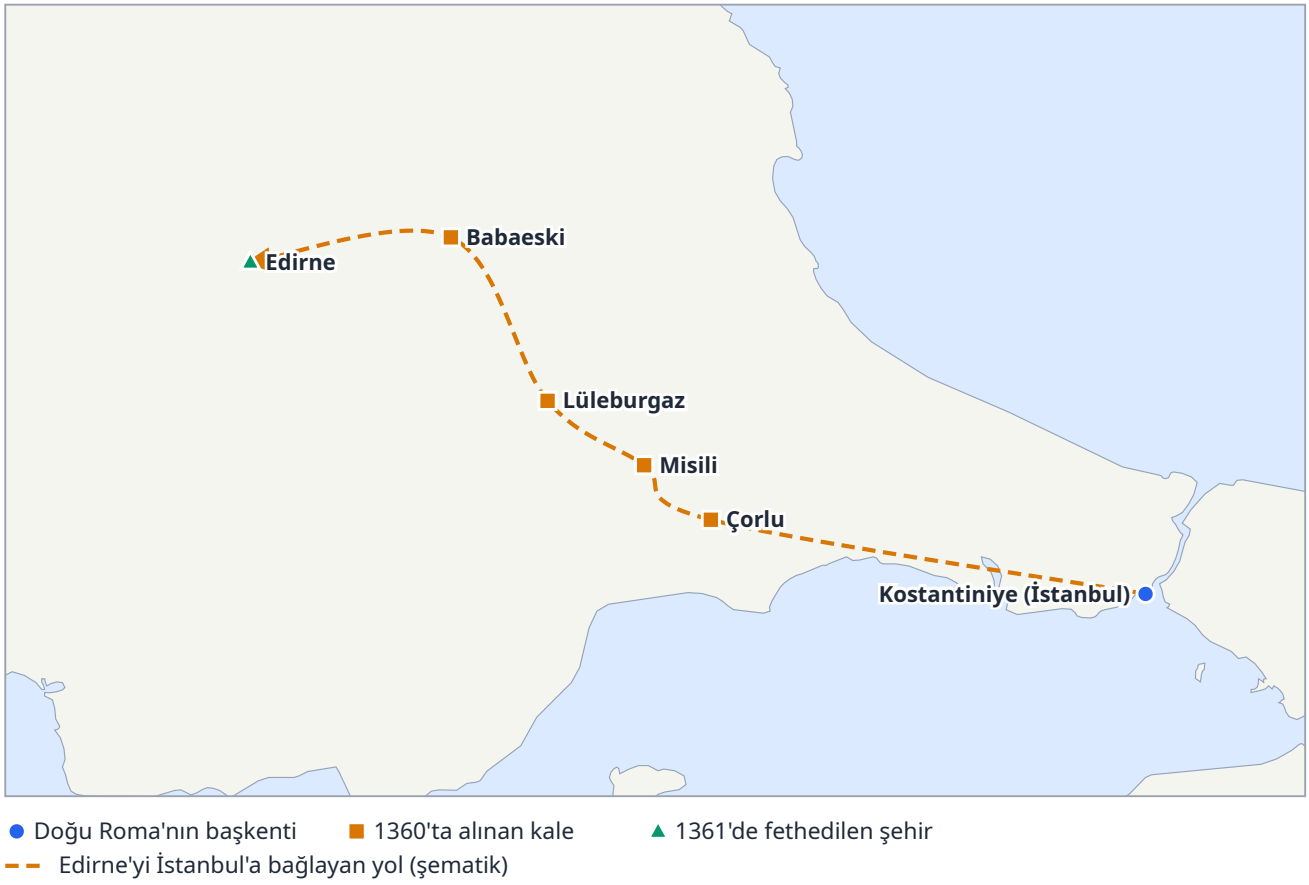
> ***Not 1 · Osman Gazi ve İznik*** *Osman Gazi 1299'da Bilecik'i aldıktan sonra Yenişehir'i Doğu Roma'ya yönelik akınların uc merkezi yaptı ve 1302'de İznik'i kuşattı. Doğu Roma imparatorunun İznik'i kurtarmak için gönderdiği ordu aynı yıl Koyunhisar'da (Bapheus) yenildi. 1303'te Bursa tekfuru ile müttefiklerinin*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

kuvvetleri Dinboz Geçidi'nde bozguna uğratıldı. 1304'te Sakarya üzerindeki kaleler ile Lefke, Mekece ve Geyve alındı; 1307'de Karahisar Kalesi'nin alınmasıyla İznik'in İzmit ile bağlantısı tamamen kesildi. İznik ise ancak 1331'de, Orhan Gazi Dönemi'nde Osmanlı eline geçebildi.

Not 2 · Şehzade Murad ve Edirne *1359'da Şehzade Murad, Lala Şahin ve uc beyleri Edirne'nin fethi için bir plan hazırladı. 1360'ta Edirne'yi İstanbul'a bağlayan yol üzerindeki Çorlu, Misili, Lüleburgaz ve Babaeski kaleleri ele geçirildi. 1361 baharında Edirne yakınlarındaki Sazlıdere'de şehrin tekfuru yenildi ve kısa süre sonra Edirne Osmanlı kuvvetlerine teslim oldu.*

Şekil 1. Not 2'de geçen yerler ve Edirne ile İstanbul arasındaki yol

Taban harita: Natural Earth (kamu malı). Konumlar yaklaşık, güzergâhlar şematiktir.

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

5.1. İki notta Osmanlıların hedef şehri ele geçirmeden önce izlediği **ortak** askerî yöntemi belirleyiniz. Bu yöntemi her nottan **birer** kanıt göstererek açıklayınız. Not 2'deki kanıtı Şekil 1'deki kalelerin konumuyla ilişkilendiriniz.

5.2. Not 1'e göre Koyunhisar zaferi İznik'in hemen alınmasını sağlamamıştır. Buna rağmen bu zaferin Osman Gazi'nin ve Osmanlı Beyliği'nin konumuna etkisini **iki** yönüyle açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

6. Aşağıdaki iki kısa anlatıyı okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Anlatı I*** *Orhan Gazi 1362'de vefat edince yerine oğlu I. Murad geçti. Eratna Beyliği bu taht değişikliğini fırsat bilerek Ankara'yı ele geçirdi; Karamanoğulları da Eratna Beyliği ile Osmanlılara karşı ittifak kurdu. I. Murad önce Ankara'yı geri aldı, ardından Karamanoğulları üzerine ordu göndererek onlardan gelebilecek tehlikeyi önledi. Anadolu cephesi güvenceye alındıktan sonra Rumeli'deki fetihler hızlandı.*
>
> ***Anlatı II*** *1443'te János Hunyadi komutasındaki Macar ordusu Osmanlı kuvvetlerini yenerek Sofya ve Niş'i aldı ve başkent Edirne'ye kadar yaklaştı. Aynı dönemde Karamanoğulları Sivrihisar, Beypazarı ve Ankara'ya kadar ilerlemiş, Akşehir ve Beyşehir çevresini ele geçirmişti. II. Murad Han önce Macarlara barış teklif etti: 1444'te Edirne-Segedin Antlaşması imzalandı; buna göre Sırp Krallığı yeniden kurulacak, iki taraf da Tuna'yı aşmayacaktı. Aynı yıl Karamanoğulları ile de antlaşma yapıldı; 1437'de alınan Beyşehir, Seydişehir, Akşehir ve Oklukhisarı onlara geri verildi. II. Murad Han, Ağustos 1444'te tahtı on iki yaşındaki oğlu II. Mehmed'e bıraktı. Macar kralı bu durumu fırsat bilerek antlaşmayı bozdu ve Eflak Prensliği ile birlikte Osmanlı topraklarına girdi; tahttan çekilmiş olan II. Murad Han yeniden ordunun başına geçmek zorunda kaldı.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

6.1. Her iki anlatıda Osmanlı tahtında yaşanan değişikliğin komşu güçler tarafından nasıl değerlendirildiğini **birer** kanıtla açıklayınız. Ardından bu iki örnekten hareketle taht değişikliği dönemlerinin Osmanlı Devleti açısından taşıdığı tehlikeyi yazınız.

6.2. Anlatılardan yararlanarak Osmanlı Devleti'nin Anadolu'daki güvenliği ile Rumeli'deki ilerleyişi arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba'nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	TAR.10.1.3. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerin sosyoekonomik faaliyetleri ile yerleşme ve şehirleşme anlayışları arasındaki ilişkiyi sorgulayabilme	KB2.7. Karşılaştırma
2	TAR.10.1.4. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türk-İslam medeniyetinde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında meydana gelen gelişmeleri Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine etkisi açısından değerlendirebilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama
3	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama
4	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama
5	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	KB2.4. Çözümleme
6	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Puanlama Tablosu

1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	3.2	3.3	4.1	4.2	4.3	5.1	5.2	6.1	6.2	Toplam
6	7	4	7	10	5	6	6	6	6	5	8	8	8	8	100

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 2 + 2.

Beklenen cevap:

I–II. Kaynak A'daki hizmetlerden herhangi ikisi: üç gün ücretsiz konaklama / hayvanlara yem ve su verilmesi / hastalanan yolcuya hekim getirilmesi / yüklerin kervansarayın kapalı bölümünde korunması (her biri 2 puan).

III. Ticari katkı (2 puan): Tüccar konaklama ve hayvan masrafı ödemediği için yolculuğun maliyeti düşer; hastalık ya da mal kaybı gibi risklere karşı güvence bulur. Böylece kervanlar uzun yolculuklara daha güvenle çıkar, mal akışı süreklilik kazanır ve kervan yolu üzerindeki ticaret canlanır.

KISMİ PUAN: İki hizmet doğru, katkı açıklanmamış: 4 puan. Bir hizmet doğru ve katkı açıklanmış: 4 puan. Yalnız bir hizmet doğru: 2 puan. Katkı yalnız "ticarete yararlıdır" düzeyinde ve gerekçesiz yazılmışsa katkı için puan verilmez.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, Kaynak A'da geçmeyen hizmetler sayan ya da kaynakla çelişen cevap.

1.2. TAM PUAN (7 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 2 + 2.

Beklenen cevap:

I. Benzerlik (3 puan; biri yeterli): İkisi de yol üzerinde yolcuların konaklama, yeme-içme ve taşıt/hayvan bakımı gibi ihtiyaçlarını karşılar. / İkisinin de çevresinde zamanla yeni yerleşim ve iş alanları oluşabilir.

II. Finansman farkı (2 puan): Kervansarayın giderleri vakfa bağlanan köylerin tarım gelirlerinden karşılanır, yolcudan ücret alınmaz; dinlenme tesisinin giderleri ise müşterilerin ödemeleriyle karşılanır.

III. Amaç farkı (2 puan): Kervansaray kâr amacı gütmeyen bir hayır ve kamu hizmeti olarak kurulmuştur; dinlenme tesisi ise özel işletmelerce kâr elde etmek amacıyla kurulur.

KISMİ PUAN: Doğru yazılan her öge kendi puanını alır (3 / 2 / 2). Finansman farkı ile amaç farkı aynı ifadeyle (ör. yalnız "biri ücretsiz, öteki ücretli") yazılmışsa yalnız finansman farkı puanlanır. Farklılık benzerlik yerine yazılmışsa benzerlik puanı verilmez.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynaklarla çelişen ya da yalnız "ikisi de bina" gibi ayırt edici olmayan cevap.

1.3. TAM PUAN (4 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 2.

Beklenen cevap:

I. Ekonomik boyut (2 puan): Kervansaray kervan yolu üzerinde sürekli bir insan ve mal akışı sağladığı için ticaret ve zanaatla geçinenler çevresine yerleşmiş, çarşı ve atölyeler bu ekonomik hareketliliğe bağlı olarak doğmuştur. Türk şehirlerinin ticaret yolları üzerindeki konaklama ve korunma yapılarının çevresinde büyümesi bu anlayışın bir örneğidir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

II. Dinî-sosyal boyut (2 puan): Namazgâhın kurulması, Türklerin yeni yerleşim yerlerini yalnız ekonomik değil dinî ve sosyal ihtiyaçlara göre de düzenlediğini gösterir; Türkiye Selçuklu Dönemi'nde şehir dışında ve kervan yolları üzerinde namazgâhlar açılmıştır.

KISMİ PUAN: Yalnız ekonomik ya da yalnız dinî-sosyal boyutu açıklayan: 2 puan. İki boyutu sayan ama yerleşme ve şehirleşmeyle ilişkilendirmeyen: 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen ya da yalnız yapıların adını tekrar eden cevap.

2.1. TAM PUAN (7 PUAN)

Puan dağılımı: 4 + 3.

Beklenen cevap (herhangi iki madde):

I. Dinî ve tasavvufi düşünce halkın kendi dili olan Türkçeyle anlatıldığı için geniş kitlelerce anlaşılmış; Türkçe, Arapça ve Farsçanın yanında bir ilim ve irfan dili hâline gelmiştir.

II. Yunus Emre'nin edebiyat dili yerine sade Türkçeyi tercih etmesi, Türkçenin Anadolu'da kökleşip değer kazanmasına katkı sağlamış; böylece Anadolu'da Türk dili ve kimliği güçlenmiştir.

III. Yesevi dervişlerinin Türkçe söylenen hikmetleri Anadolu'ya taşıması, Türkçenin ve Türk kültürünün Anadolu'daki halk arasında yayılmasını hızlandırmıştır.

KISMİ PUAN: Yalnız bir madde doğru ve kaynağa dayalı: 4 puan. İki madde yazılmış ama ikisi de yüzeysel (ör. "Türkçe yayıldı"): 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen ya da Türkçe tercihini Türkleşmeyle hiç ilişkilendirmeyen cevap.

2.2. TAM PUAN (10 PUAN)

Puan dağılımı: 5 + 5.

Beklenen cevap:

I. Toplumsal birlik (5 puan): Mevlana'nın sevgi ve birlik çağrısı farklı din ve kültürlerden insanları aynı düşünce etrafında buluşturmuş; Hacı Bektaş Veli, devletin zayıfladığı bir dönemde halkı bilinçlendirerek toplumun birbirine bağlanmasına katkı sağlamıştır. Yesevi ve Yunus Emre'nin yoksulu gözeten, hoşgörü ve alçak gönüllülüğü öne çıkaran öğretileri de insanları ortak ahlaki değerlerde birleştirmiştir. Böylece İslam, Anadolu'da kaynaştırıcı bir toplumsal bağ olarak benimsenmiştir.

II. Kültürel yayılma (5 puan): Yesevi'nin yolunu sürdüren dervişler bu düşünceyi Türkistan'dan Anadolu ve Balkanlara taşımış; Hacı Bektaş Veli'nin yetiştirdiği dervişler de Anadolu'da ve Balkanlarda tasavvuf anlayışını yaymayı sürdürmüştür. Türkçe söylenen hikmet ve şiirler bu düşüncenin halka ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Böylece İslam kültürü Anadolu'nun ve Balkanların geniş bir alanına yayılmıştır.

KISMİ PUAN: Boyutlardan yalnız biri kaynakla ilişkilendirilerek açıklanmışsa 5 puan. Her iki boyut yazılmış ama kaynakla ilişkilendirilmemiş ya da yalnız başlık düzeyinde kalmışsa her boyut için 2 puan (toplam 4). Yalnız bir boyut kaynaksız ve yüzeysel yazılmışsa 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kaynakla çelişen ya da mutasavvıfların öğretileriyle ilgisiz cevap.

3.1. TAM PUAN (5 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 3.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Beklenen cevap:

I. Seçim (2 puan): Kart 1 (İbn Battuta'nın anlatımı).

II. Gerekçe (3 puan): Seyyah Bursa'yı 1334'te, yani Osman Gazi'nin ölümünden (1326) yalnızca birkaç yıl sonra görmüş ve Orhan Bey ile bizzat görüşmüştür; anlattığı dönemin çağdaş tanığıdır. İlk Osmanlı kronikleri ise Osman Bey zamanından yaklaşık yüz yıl sonra yazılmıştır. Kart 2 XX. yüzyılda yazılmış bir eserdir, Kart 3 ise günümüzde yapılan bir anmadır; ikisi de ilk dönemin tanıklığı değildir.

KISMİ PUAN: Kart 1'i seçip yalnız "o döneme yakın" diyen, kroniklerle karşılaştırma yapmayan: 3 puan. Doğru seçim yapıp gerekçe yazmayan: 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, Kart 2'yi ya da Kart 3'ü seçen ya da kroniklerin yazılış zamanını yanlış veren cevap.

3.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 2 + 2.

Beklenen cevap:

I. Kart 1 (2 puan): İbn Battuta, Orhan Bey'den büyük miktarda para almıştır; kendisini ağırlayan hükümdarı övmeye yatkın olabilir. (Kabul: kısa bir ziyarete dayanması.)

II. Kart 2 (2 puan): Gibbons, Osmanlı Devleti'nin dağılmakta olduğu sıkıntılı yıllarda İstanbul'da bulunmuş ve bu deneyimden etkilenmiştir; ayrıca notlarının kusurlu olduğunu ve kitabının tartışmalı bir üslupla yazıldığını kendisi kabul etmektedir. (İkisinden biri yeterli.)

III. Tarihçiye düşen dikkat (2 puan): Tarihçi bir kaynağı kullanırken yazarın kim olduğunu, hangi koşullarda yazdığını ve kimden etkilenmiş olabileceğini sorgulamalı; bilgileri başka kaynaklarla karşılaştırarak doğrulamalıdır.

KISMİ PUAN: Her öge kendi puanını alır (2 / 2 / 2). Durumlar doğru belirlenip dikkat açıklanmamışsa 4 puan; yalnız genel bir "kaynak sorgulanmalı" cümlesi yazılmışsa 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, kartlarda geçmeyen durumlar uyduran ya da kartlarla çelişen cevap.

3.3. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 4.

Beklenen cevap:

I. Yargı (2 puan): Menkıbe, kuruluşu açıklamada tek başına kanıt olarak kullanılamaz.

II. Gerekçe (4 puan): Kuruluş dönemine ait menkıbeler, olaylardan çok sonra yazılan kroniklerde ve seyahatnamelerde yer alır; farklı kroniklerde birbirinden farklı biçimlerde anlatılabilir. Menkıbelerin gerçekmiş gibi kabul edilmesi, kuruluş dönemi için kurgusal bir tarih anlatımının doğmasına yol açmıştır. Şenlikteki canlandırma ise toplumun kuruluşu nasıl hatırladığını gösteren bir anma etkinliğidir; toplumsal belleği yansıtır ama olayın nasıl gerçekleştiğini kanıtlamaz. (Kabul: menkıbenin, toplumun kuruluşa yüklediği anlamı anlamak için kullanılabileceğini belirten cevap.)

KISMİ PUAN: Doğru yargıyı tek gerekçeyle (yalnız geç yazılma ya da yalnız farklı anlatımlar) destekleyen: 4 puan. Yalnız yargı yazan: 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, menkıbeyi kesin kanıt sayan ya da gerekçesi kartla çelişen cevap.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 3.

Beklenen cevap:

I. Değerlendirme (3 puan): Defne'nin yargısı doğru değildir; Köprülü, Gibbons'ın Balkan fetihlerinin Anadolu'daki genişlemeyi mümkün kıldığı ve bu fetihlerin kalıcı yerleşme amacıyla planlandığı yönündeki tespitini yerinde bulmuştur.

II. Gösterdiği (3 puan): Tarihçiler birbirinin tezini toptan kabul ya da reddetmez; her görüşü kanıtına göre ayrı ayrı tartar, haklı bulduğu noktaları alır, kanıtsız bulduklarını eleştirir. Kuruluş tartışması da bu biçimde, tezlerin karşılıklı eleştirisiyle gelişmiştir.

KISMİ PUAN: Yargının yanlış olduğunu kanıt göstermeden belirten: 1 puan. Kanıtla değerlendirip ikinci kısmı yazmayan: 3 puan. İkinci kısmı yazıp kanıt göstermeyen: 3 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, Defne'nin yargısını doğru bulan ya da diyalogla çelişen cevap.

4.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 2 + 2.

Beklenen cevap:

I. Birinci eleştiri (2 puan): Eski Osmanlı tarihçileri, hükümdar ailesinden gelmeyen Osmanlı padişahları için uydurma soy kütükleri hazırlamıştır.

II. İkinci eleştiri (2 puan): Devletin kuruluşunu mucizelerle ve doğaüstü sebeplerle açıklamışlardır.

III. Modern tarihçilere uyarının nedeni (2 puan): Modern tarihçilik mucizeyi kabul etmese de kanıtı yetersiz anlatıları, örneğin geç yazılmış menkıbeleri gerçek bilgi gibi kullanırsa, eski tarihçilerin hatasını başka bir biçimde sürdürmüş olur. Köprülü bu yüzden kuruluşun belgelere ve dönemin şartlarına dayanarak açıklanmasını ister.

KISMİ PUAN: Her öge kendi puanını alır (2 / 2 / 2).

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, eleştirileri Gibbons'a yöneltilmiş gibi yazan ya da diyalogla çelişen cevap.

4.3. TAM PUAN (5 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 2.

Beklenen cevap:

I. Sağlanan yarar (3 puan): Anadolu'da birbiriyle yarışan çok sayıda Türk beyliği vardı. Soylu bir soy ve olağanüstü bir başlangıç anlatısı, hanedanı öteki beylerden üstün ve yönetmeye daha layık gösterir; böylece beyliğe itibar ve meşruiyet kazandırır.

II. Rekabetle ilişkisi (2 puan): Bu üstünlük iddiası, beyliğin halkın ve savaşçıların desteğini kazanmasına ve rakip beyliklere karşı konumunu güçlendirmesine yarar. Köprülü'ye göre geleneksel açıklamalar bu yüzden tarihsel gerçeği değil, beylikler arası rekabetin ihtiyacını yansıtır.

KISMİ PUAN: Yalnız yararı (itibar / meşruiyet) açıklayıp rekabetle bağ kurmayan: 3 puan. Yalnız "rekabet vardı" diyen, yararı açıklamayan: 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan ya da soy kütüklerini gerçek bilgi kabul eden cevap.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

5.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 2 + 3 + 3.

Beklenen cevap:

I. Ortak yöntem (2 puan): Hedef şehre doğrudan saldırmadan önce çevresindeki kaleleri ve yolları ele geçirerek şehri kuşatmak, dışarıdan yardım almasını ve öteki merkezlerle bağlantısını kesmek (abluka).

II. Not 1'den kanıt (3 puan): 1304'te Sakarya üzerindeki kaleler ile Lefke, Mekece ve Geyve alınmış; 1307'de Karahisar Kalesi'nin alınmasıyla İznik'in İzmit ile bağlantısı tamamen kesilmiştir.

III. Not 2'den kanıt (3 puan): 1360'ta Edirne'yi İstanbul'a bağlayan yol üzerindeki Çorlu, Misili, Lüleburgaz ve Babaeski kaleleri alınmıştır. Şekil 1'de bu kaleler İstanbul ile Edirne arasında, yolun üzerinde sıralanır; bu yüzden kuşatma sırasında İstanbul'dan Edirne'ye yardım gelme yolu kapatılmıştır.

KISMİ PUAN: Her öge kendi puanını alır (2 / 3 / 3). Kanıt yalnız kale adı sayılarak verilmiş, bağlantının kesilmesiyle ilişkilendirilmemişse o kanıt için 1 puan. Not 2'nin kanıtı doğru ama Şekil 1'deki konumla (kalelerin İstanbul–Edirne yolu üzerinde olması) ilişkilendirilmemişse III. öge için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, yöntemi "doğrudan saldırı" ya da "deniz yoluyla kuşatma" gibi notlarla çelişen biçimde veren cevap.

5.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 4 + 4.

Beklenen cevap (herhangi iki yön):

I. Osman Gazi'nin konumu: Bir Doğu Roma imparatorluk ordusuna karşı kazanılan zafer, Osman Gazi'ye Türkmen aşiretleri arasında büyük ün kazandırmış; gazi alplar onun çevresinde toplanmış ve o, bölgede gazilerin önderi, hanedan kurucusu bir bey konumuna yükselmiştir.

II. Beyliğin konumu: Osmanlı Beyliği bölgedeki Doğu Roma hâkimiyetini tehdit eden önemli bir siyasi ve askerî güç hâline gelmiştir. Zaferden sonra 1303–1307 yıllarında çevredeki kaleler alınarak İznik ve Bursa abluka altına alınabilmiştir (Not 1).

III. Hanedanın sürekliliği: Kazanılan saygınlık sayesinde Osman Gazi'nin yerine oğlu Orhan itirazsız geçmiştir. (Kabul: Halil İnalcık'ın 1302'yi kuruluş tarihi saymasına değinen cevap.)

KISMİ PUAN: Her yön için 4 puan; bir yönü yalnız başlık düzeyinde (ör. "güçlendi") yazana o yön için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, Koyunhisar'ı Osmanlı yenilgisi sayan ya da zaferin İznik'i hemen düşürdüğünü yazan cevap.

6.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 3 + 2.

Beklenen cevap:

I. Anlatı I'den kanıt (3 puan): Orhan Gazi'nin vefatıyla I. Murad tahta geçince Eratna Beyliği bunu fırsat bilip Ankara'yı ele geçirmiş, Karamanoğulları da Eratna ile Osmanlılara karşı ittifak kurmuştur.

II. Anlatı II'den kanıt (3 puan): II. Murad Han tahtı on iki yaşındaki II. Mehmed'e bırakınca Macar kralı bunu fırsat bilip Edirne-Segedin Antlaşması'nı bozmuş ve Eflak Prensliği ile birlikte Osmanlı topraklarına girmiştir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

III. Tehlike (2 puan): Taht değişikliği dönemlerinde komşu güçler devleti zayıf ya da hazırlıksız sayarak saldırıya geçebilir, kaybettikleri toprakları geri almaya ya da yapılmış antlaşmaları bozmaya yönelebilir. Bu nedenle bu dönemler Osmanlı için kazanımların tehlikeye girdiği dönemlerdir.

KISMİ PUAN: Her öge kendi puanını alır (3 / 3 / 2). Kanıt anlatıdan alınmış ama taht değişikliğiyle ilişkilendirilmemişse o kanıt için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, anlatılarda geçmeyen olay ya da kişilere dayanan veya anlatılarla çelişen cevap.

6.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Puan dağılımı: 3 + 3 + 2.

Beklenen cevap:

I. Anlatı I'e dayanan açıklama (3 puan): Eratna Beyliği ve Karamanoğulları'ndan gelen tehlike önlendikten sonra Osmanlıların Rumeli'deki fetihleri hız kazanmıştır; Anadolu'nun güvence altına alınması Rumeli'de ilerlemenin önünü açmıştır.

II. Anlatı II'ye dayanan açıklama (3 puan): Karamanoğulları'nın Ankara'ya kadar ilerlemesiyle Anadolu'da güvenlik bozulunca II. Murad Han, Balkanlarda Sırp Krallığı'nın yeniden kurulmasını ve Tuna'nın aşılmamasını kabul eden tavizli bir barış yapmak zorunda kalmıştır; Anadolu'daki tehdit Rumeli'deki ilerleyişi durdurmuştur.

III. Genel ilişki (2 puan): Osmanlı Devleti'nin iki cephesi birbirine bağlıdır: Anadolu güvende olduğunda Rumeli'de ilerleme hızlanmış, Anadolu'da tehdit doğduğunda Rumeli'de geri adım atılmıştır. Osmanlı, iki cephede aynı anda savaşmaktan kaçınarak önce bir cepheyi güvenceye almaya çalışmıştır.

KISMİ PUAN: Her öge kendi puanını alır (3 / 3 / 2). Yalnız genel ilişkiyi anlatılara dayanmadan yazan: 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan, Anadolu ile Rumeli arasında hiçbir ilişki kurmayan ya da anlatılarla çelişen cevap.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif